

bağlı maarifləndirmə işlərinin aktuallaşması günün tələblərinə çevrilmişdir. Bu səbəbdən təhsildən yazan hər kəsin ölkədə həyata keçirilən kurs və seminarlarda iştirak etməsi də məqsəduyğundur. Onlar burada kurikulumun mahiyyəti, təhsil siyasəti, kurikulum islahatının həyata keçirilməsi

yolları haqqında ilkin bacarıqlar əldə edə bilər, kurslarda bir çox suallarına cavab tapa bilərlər. Yalnız bu zaman, mətbuatda kurikulum islahatları mövzusunda gedən yazıların elmi, hüquqi və siyasi baxımdan əsaslı olması təmin edilə bilər.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı: Çapaşoğlu, 2009.
2. Azərbaycan Respublikasında ümumi təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum). Bakı, 2006.
3. İsgəndərov İ. Azərbaycanın ümumi təhsil sahəsində islahatlar. // Azərbaycan məktəbi, № 4, 2010.
4. Mehrabov A.O. Müasir təhsilin konseptual problemləri. Bakı: Mütərcim, 2010.

Организация просветительских работ

Резюме

В статье раскрывается значимость просвещения общественности о политике, внедренной в сферу образования. Описывается вся деятельность, проведенная на национальном уровне. Представляются планы на будущее.

Organization of education

Summary

The article deals with issues, that enlightenment of masses is the most important stage in educational policy statement. All the actions conducted on national level for this purpose were described. Also future plans were represented.

Dərslik əsas istiqamətverici vəsaitdir

Rəsmiyyə Mustafayeva
Bakı şəhəri 182 nömrəli tam orta
məktəbin müəllimi

Artıq üçüncü ildir ki, ibtidai təhsil pilləsi üzrə fənn kurikulumlarının təbii həyata keçirilir. Bu müddətdə kurikulumun təbii, monitorinq və qiymətləndirmə, müəllimlərin peşəkarlığının artırılması və digər sahələrdə əhəmiyyətli uğurlar qazanılmışdır.

Kurikulum anlamında təhsilin məzmununa verilən tələblər, ilk növbədə dərsliklərlə bağlıdır. Tədris-planı, proqram və dərsliklərin yeniləşdirilməsi kurikulum islahatında başlıca amillər sayılır. Çünki aqillər dərsliyi füsunkar şagird aliminin "dünyaya açılan pəncərəsi" adlandırılır.

Aydındır ki, son illərdə dərsliklərin məzmunca yeniləşdirilməsi sahəsində əhəmiyyətli dərəcədə irəliləyişlər edilmişdir. Dərsliklərin tərtibində digər dövlətlərin təcrübələrindən də istifadə olunur.

Dərslikdən həm şagirdlər, həm də müəllimlər istifadə etsələr də, dərslik əsasən şagird üçün yazılır. O, müəllimin şəxsi ilə canlı həyat hadisələrinə çevrilir və şagirdə daha aydın şəkildə təqdim olunur. Bu baxımdan, dil dərsliklərinin, dərs vəsaitlərinin rolu daha qabarıq görünür.

Müxtəlif düşüncəli, dünyagörüşlü, xarakterli şagirdlərin hamısı üçün ümumi bir leksikanın yaranmasında əsas rolu olan "Azərbaycan dili"

dərsliyinin məzmununa nəzər salanda aydın görünür ki, şagirdlərdə hamıylik, dostluq, əməkdaşlıq, vətəna, xalqa məhəbbət, qayğıkeşlik, böyüya hörmət, kiçiyə qayğı və s. hisslərin tərbiyəsində bu dərsliyin rolu əvəzsizdir.

II sinifdə tədris olunan fənlər üzrə təqdim olunan dərsliklər sırasında yenə də "Azərbaycan dili" dərsliyi ana dilinin öyrənilməsində, şagirdlərin analitik, məntiqi, tənqidi, yaradıcı təfəkkürünün inkişafı üçün zəngin material verən tapşırıqlarla əvvəlkilərdən fərqlənir. Bu mənada "Azərbaycan dili" dərsliyi fənlərarası inteqrasiya üçün də çox əhəmiyyətlidir. Dərslikdə fənn kurikulumu üzrə müəyyən olunmuş "dinləmə-danışma", "oxu", "yazı" və "dil qaydaları" məzmun xətlərinə uyğun olaraq, "Süurlu oxu", "Düşün və cavab ver", "Sözlük", "Söz ehtiyatı", "Dil qaydaları", "Araşdırma", "Məntiq" rubrikaları altında müxtəlif tapşırıqlar da verilmişdir.

"Dinləmə" məzmun xəttinə əsasən dinlədikləri mətn parçasını öz sözləri ilə, yaxud şəirin məzmununu nəsrə ifadə etmək, mətnə uyğun olaraq çəkilmə şəkillərin ardıcılığını təyin etmək, mətnlə illüstrasiya arasındakı uyğunsuzluğu müəyyən etmək və qurulmuş plana əsasən öz sözləri ilə yazmaq bacarıqlarına yiyələnmək üçün

dərslik ciddi material verir. “Şir və siçan”, “Oduğunun səhvi”, “Cütdən”, iş dəftərindəki “Azərbaycan deyirəm”, “Danışan hərlər”, “Sevil”, “Göydən qoz yağır”, “Kəpənək və qaranıq”, “Mışar” və s. mətnlər üzrə verilmiş bu tip tapşırıqlar şagirdlər tərəfindən həvəslə yerinə yetirilir və nəticə etibarilə şagirdlərin dinləmə və danışma bacarıqları ilə yanaşı dinlədiyi məsələyə münasibətini bildirmək bacarığını inkişaf etdirməyə də imkan verir.

Dərslikdə maddi və mənəvi dəyərlərimiz, ailə və məktəb, fərd və cəmiyyət, heyvanlar və quşlar, flora və fauna, şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələri, Azərbaycan və dünya xalqlarının nağılları bölmələrinə uyğun olaraq seçilmiş bədii və elmi-kütləvi mətnlər kiçik yaşlı şagirdlərin nitqinin şifahi ədəbi dil normalarına uyğun formalaşmasına kömək edir. Verilmiş mətnin mənimlənilməsi ilə bağlı qoyulan suallar və alınan cavablardan aydın olur ki, onlar mətnin dinlənilməsi zamanı dərk etdikləri informasiyanı əsasən digər fənlərdə öyrəndikləri biliklərlə müqayisə etməyə meyl edirlər. Necə deyirlər, informasiyanın biliyə çevrilməsi müqayisə yolu ilə baş verir. “Həyat bilgisi-2”, “Musiqi-2” iş dəftərində düşüncələrinin yazılı şəkildə ifadə etmək üçün verilən tapşırıqlar həmin fənlərdə öyrənilən bilikləri möhkəmləndirməklə yanaşı, yazı vərdislərinin təkmilləşməsinə də kömək edir. Adı çəkilən dərsliklərdə verilmiş mətnlər kiçik yaşlıların lüğət ehtiyatının zənginləşməsində böyük rol oynayır və nəticədə oxu texnikasının inkişafına müsbət təsir göstərir. Nümunə olaraq 117-ci səhifədəki “Günəş və

bulud” mətninin tədrisi ilə bağlı “Günəşin və buludun xarakterini müqayisə edin” tapşırığını şagirdlər “Həyat bilgisi” dərsliyindəki “Günəş işıq və istilik mənbəyidir” mövzusunda aldıkları biliklərdən istifadə yolu ilə yerinə yetirirlər.

Əldə olunmuş bilik və məlumatları sistemləşdirmək, nitq mədəniyyətini formalaşdırmaq və inkişaf etdirmək üçün söz ehtiyatını zənginləşdirən kiçik bədii və elmi-kütləvi mətnlər uşaqların oxumaq həvəsini, dünyagörüşünü artırmaqla yanaşı, onların müvafiq tələblərə uyğun-sürətli, düzgün, sürətlü və ifadəli oxumasına daha da yaxşı təsir göstərir. Oxu dərslərində tanış olduqları “Sehrli torba”, “Xoşbəxtlik nədir?”, “Sehrli söz” mətnləri mütaliə vərdislərini formalaşdırmaqla bərabər, həm də onların mədəniyyətinə təsir göstərmək gücündədir. Şagirdlər mətdə ifadə olunan əsas fikri müəyyən edir, bəzən əsasında da başqalarına kömək etmək, qayğı göstərmək, diqqət yetirmək kimi mənəvi-əxlaqi dəyərlərə yiyələnirlər.

Dərslikdə II sinif səviyyəsinə uyğun olaraq müəyyən olunmuş “Yazı” məzmun xəttinə əsasən qoyulan tələblər kimi yazı texnikasının təkmilləşdirilməsinə istiqamətləndirilmişdir. Yazı dərsləri şagirdlərin duyğu və düşüncələrini, mövzu ilə bağlı mülhizələrini ədəbi dil normalarına uyğun şəkildə ifadə edə bilmək vərdislərini və bacarıqlarını nümayiş etdirmək imkanını yaradır. Belə ki, iş dəftərində verilən tapşırıqlar dil qaydaları ilə bağlı nəzəri materialların şagirdlər tərəfindən həmin qaydaları hansı səviyyədə mənimsədiklərini müəyyən etməyə imkan verir. Tapşırıqların əyləncəli, rəng-

rəng olması şagirdlərin yorulmasının qarşısını alır, döyrənməyə meyl və marağı artırır. İmla, ifadə, inşa yazılar şagirdin öyrəndiyi qaydaları yazılı və şifahi nitqinə tətbiq edə bilməsini, dil qaydalarını yaxşı mənimsəməsini, nəticə etibarilə işə onda təfəkkür elementlərinin formalaşmasını, təxəyyülünün inkişafını tənzimləyir. “Düzgün və yanlış sözlərin, fikirlərin qarşısında işarəsini qoy”, “Buraxılmış misraları yerinə yaz”, “Kəs yapışdır”, “Mətnlə şəkil arasında uyğunsuzluğu tap”, “Şəkilləri ardıcılığa görə nəmrlə”, “Misraları cütləşdir”, “Şəkilləri rənglə və müvafiq olaraq nömrlə qoy”, “Şeir məzmununu öz sözlərinlə yaz” tipli tapşırıqlar şagirdlərə müxtəlif fənlərdən alınan bilik və bacarıqlarını əlaqələndirmək imkan verir.

Tədris prosesində müxtəlif mövzulara aid illüstrasiyalar çəkmək, yaxud mətdə haqqında söhbət gedən əşyaları hazırlamaq tədris mövzularının daha təsirli olmasına və yadda qalmasına kömək edir. Məsələn, “Göyərçin” mövzusu ilə əlaqədar olaraq şagirdlərə mətdə verilmiş sözlərə aid əşyaların hazırlanmasının tapşırılması. Şagirdlərin dəbilqə, qılınç, qalxan, göyərçin sözlünə aid hazırladıqları əşyalar həmin sözlərin daha aydın başa düşülməsinə, fərqləndirilməsinə, yadda qalmasına kömək edir. Eləcə də oxşar hisslərin yaşanmasına imkan verir. Bu cür tapşırıqların verilməsi şagirdlərin dinləyicidən başqa, iştirakçı olmaq həvəsini artırır. Rollu oyunlar zamanı şagirdlər yalnız mətnin məzmunu ilə deyil, həm də hadisələrin baş verdiyi şəraitlə, zamanla, məişətlə, obrazların xarakterilə tanış olurlar. Yeri gəldikcə müvafiq nitq etiketləri vasitəsilə

əsərin məzmununa uyğun gələn söz və ifadələri öz sözləri ilə ifadə edirlər. Müxtəlif obrazları canlandırmağa çalışan şagirdləri izləyən digər şagirdlər işə dinləmək, müşahidə etmək, qiymətləndirmək kimi mədəni davranış bacarıqlarını qazanmaqla, münasibətlərini müvafiq reaksiyalarla ifadə edirlər. Əmək texnologiyası, təsviri incəsənət, musiqi dərsləri ilə də əlaqə yaradır. Belə dərslərdə müəllim dərslərin kurikulumun tələblərinə uyğun keçilməsini, hər bir dərslər üçün geniş hazırlıq işləri aparılmasını, müasir təlim metodlarından, resurslardan geniş istifadə edilməsini, özünün əsas məqsədi kimi əvvəlcədən nəzərdə tutulmalıdır. Müəllim təlimə maraq yaratmaq üçün dərslər prosesində müxtəlif vasitələrdən istifadə etməli, əyaniyyə, xüsusən didaktik oyunlara geniş yer verməlidir. Ən əsası təlim prosesində şagirdlərin fəal iştirak etmələrinə, onların zehni fəallıq göstərmələrini təmin etmək məqsədilə dərslikdəki materialın geniş şərhinə ardıcıl diqqət yetirməlidir. O, hər bir dərslə motivasiyanı yaradılmasına, şagirdlərin dərslik üzrə işi və müstəqil tədqiqat aparmalarını izləməli, sınıfta işgüzar mühitin bərqərar olmasına nail olmalıdır. Belə olduqda, şagirdlər də dərslərini maraqla izləyir, verilən tapşırıqlar üzərində həvəslə çalışırlar.

Yaxşı haldır ki, şagirdlər dərslikdə şifahi xalq ədəbiyyatı nümunələrinə aid verilən bilikləri bir-biri ilə müqayisəli şəkildə öyrənirlər. Hər bir janra aid xüsusiyyətləri fərqləndirə bilmək, nümunələr götürmək, hər şeydən əvvəl, şagirdlərə Azərbaycan xalqının dili, tarixi, əxlaqi-mənəvi dəyərləri, mədəniyyəti, adət-ənənələri haqqında

biliklər verir, onlarda ana dilinə məhəbbət və hörmət hissini artırır. Bir sözlə, düşünmək, danışmaq, öyrənmək bacarığının inkişafına kömək edir.

Təcrübə göstərir ki, dərslərdə Azərbaycan ədəbiyyat tarixində uşaqlar üçün yazıb yaradan sənətkarların həyat və yaradıcılığı ilə bağlı materiallarla da tanış olmağa da ehtiyac duyulur.

Bütün bunlar bir daha təsdiq edir ki, kurikulumu əsasən yazılan dərslərlərlə işləmək üçün müəllim treninqlərdən keçməli, öz üzərində işləməli və öz dərslərini müasir tələblər səviyyəsinə qurmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Mərdanov M. Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsində. Bakı: Çapağılu, 2009.

2. Əlizadə Ə. Dərslək-müəllim-dərs. // Kurikulum. № 4, 2010.

Учебник является основным направляющим средством Резюме

В статье говорится об учебниках и учебных пособиях, написанных на основе национального курикулу-ма.

A textbook is the basic guiding means Summary

The article deals with the textbooks and teaching supplies based on curriculum.

Hörmətli abunəçilər!

"Azərbaycan məktəbi" jurnalına 2011-ci il üçün birinci yarımlı üçün abunə yazılışı davam edir. İndeks: 1002

Jurnalımızın 2011-ci ildə ilboyu normal fəaliyyətinin tənzimlənməsindən ötrü Sizi abunə yazılışına qoşulmağa çağırırıq. İldə 6 nömrə nəşr olunur. Bir nüsxənin abunə haqqı 2 manat 20 qəpik, illik abunə haqqı 13 manat 20 qəpikdir.

Abunə respublikamızda fəaliyyət göstərən

"Azərmətbuatayımı" ASC

"Qasid" ASC

"Qaya"

"Səma"

"Xpress-Elita"

"Kaspi"

"Səda"

mətbuatayımı firmalarında qəbul edilir. Böyük əməlləri olan pedaqoji jurnalımıza abunə yazılmağa tələsin.

440-39-83

493-16-43

441-35-33

494-09-59

437-28-10

432-39-55

430-54-26

Pedaqogika

Zəhmətin bəhrəsi və yaxud peşəkarlıq

İramin İsayev

Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetinin
professoru

Allahverdi Quliyev

Gəncə Dövlət Universitetinin dosenti

Sağlam həyatının bütün mərhələlərində zəhmətsevərliyi və işgüzarlığı ilə, pedaqogika tarixi və nəzəriyyəsi itisəsi üzrə apardıqı tədqiqatlarla fərqlənən akademik Hüseyn Əhmədov çağdaş Azərbaycan pedaqoji mühitində və digər ölkələrdə tanınan alimlərdəndir. Onun əsərləri, hər bir elmi tezis və mülahizələri səbirlə və uzunmüddətli araşdırmalara, arxiv sənədlərinə, mətbuat materiallarına, dövrün tələblərindən doğan təcrübəyə əsaslanan tədqiqatçı alimə məxsus keyfiyyətləri özündə ehtiva edir.

Hüseyn Əhmədovun geniş yaradıcılıq diapazonu sadəcə kəmiyyət baxımından deyil, keyfiyyət göstəriciləri ilə də fərqlənir. Yazdığı tədqiqat əsərlərinin təhlili göstərir ki, pedaqogika elminin ələ bir sahəsini tapmaq mümkün deyil ki, onun yaradıcı tənqüd süzgəcindən keçirilməsin. Eyni zamanda bu tədqiqatlar məntiqiliyi, fəsiləsizliyi və dinamikliyi ilə diqqəti cəlb edir. Bu cür alimlər yazılarında fakt və obyektivlik meyarlarını əsas götürməklə bərabər, başqalarından da belə hərəkət etməyi tələb edirlər. Məhz H. Əhmədovun fəsiləsiz, sistemli elmi axtarışları, onun peşəkar alim-

tədqiqatçı statusuna malik olduğunu sübut edir. Bütün bunlar öz ifadəsini onun çap olunmuş 12 cildlik əsərlərində tapır.

Çoxcildlik seçilmiş pedaqoji əsərlərinin məntiqi davamı kimi, bu günlərdə çapdan çıxması əsərləri külliyyatın XIII və XIV cildlərində toplanmış məqalələr alimin öz yaradıcılıq prinsipinə daim sadiq qaldığını bir daha təsdiq edir. Bu cildlərdə alimin müxtəlif illərdə Azərbaycanın məktəb və pedaqoji fikir tarixinə, pedaqogikanın nəzəri və praktik məsələlərinə dair nəşr olunmuş tədqiqat xarakterli, eyni zamanda elmi-pedaqoji və publisistik məqalələri toplanmışdır. Bununla yanaşı, XIV cilddə sovet həkimiyyəti illərində və müasir dövrdə işıq üzü gören kitab, qəzet və jurnal məqalələri də toplanmışdır.

Seçilmiş pedaqoji əsərlərin XIII cildində H. Əhmədovun əsasən Azərbaycan məktəb və pedaqoji fikir tarixinə dair məqalələri toplansa da, öz tədqiqatçı idealının təhrikinə uyğun, dövrün ictimai-siyasi hadisələri fonunda müasir təhsilin problemləri və onların həlli yolları əsərlərin məntiqi leytmotivini təşkil edir. Bu mənə-